

Különböző műfajú szövegek szupraszegmentális jellemzői

Imre Angéla

ELTE Fonetikai Tanszék

Bevezetés

Mindennapos tapasztalat:

Egy elhangzott szövegrészletről viszonylag rövid idő alatt el tudjuk dönteni, milyen műfajú szöveget hallottunk.

Wacha:

- A szövegeket érdemes szövegfonetikai eszközökkel is szemügyre venni.
- Ügyelni kell a beszélőnek a szövegalkotáshoz való viszonyára és a szöveggel való szándékára.

Gyanú:

A csoportosítást erősen befolyásolhatja a szövegmondó személye: nyelvi réteghez való tartozása, műveltsége, a beszédben való jártassága.

→kísérletek ezt a feltevést elvetik

Négy fő stílus kategória:

1. A spontán, kötetlen beszéd

- nem egy leírt, előre nyelvi formába öntött szöveg ismétlése
- a gondolkodás, a szöveg megszerkesztése és annak elmondása szinkron tevékenység

2. A felolvasás

- korábban nyelvi formába öltött, papírra vetett szöveg
- „idézés”, hiszen a szövegalkotás és szövegmondás nem szimultán történt

3. A reprodukzív vagy interpretatív beszéd

- „illúzió”, az előre megírt szöveget a beszélő oly módon szólaltatja meg, mintha az elhangzó szöveg spontán beszéd terméke lenne
- valójában a szövegalkotás és a szövegmondás nem egyidejű folyamat
- a szöveggel lelkiileg való azonosulás

4. A fél-reprodukzív beszéd

- átmenet az előző három kategória között
- alapja a papírra vetett szöveg
- a szövegalkotás hol megelőzi a szövegmondást, hol a kettő szimultán folyamat

Kérdések:

- Hogyan lehet tetten érni a szöveg hangosításában a műfaji jellemzőket?
- El lehet-e dönteni csupán a hallott szöveg szupraszegmentális jellemzői alapján, hogy milyen műfaji szöveget hallunk?
- Melyik műfajnál melyik szupraszegmentum a legmeghatározóbb?
- Felismerhetőek-e a műfajok szupraszegmentális jellemzői nyelvtől és/vagy kultúrkörtől függetlenül is?

Anyag és módszer

- 10 különböző stílusú szöveg digitális rögzítése
- a rögzített szövegek mindegyikéből egy kb. fél percnyi szövegrészlet kiválasztása
- A hangfájlok szűrése a Praat program segítségével:
minden hangfájlnál az 50-500 Hz-ig terjedő
frekvenciatartomány átengedése

(ez nem befolyásolja az alapfrekvencia jelenlétét és ezzel együtt a szupraszegm. szerkezet műfajspecifikus jellegzetességeit, de a magánhangzók és a mássalhangzók nagy részének egyértelmű azonosításához szükséges információkat kiszűrtük a hanganyagból)

Résztevők

Percepciós teszt 35 személy részvételével

Csoport	Átlagéletkor	Szórás	Összes
1. gyerek	12;4 év	11 – 14 év	5 fő
2. felnőtt	39 év	20 – 57 év	10 fő
3. idős	67 év	60 – 82 év	10 fő
4. külföldiek	33 év	29 – 41 év	10 fő
összesítés		11 – 82 év	35 fő

a külföldiek anyanyelve: angol, német, francia, spanyol, japán, koreai, arab

A tíz rögzített szöveg:

1. műsorelőzetes
2. spontán dialógus
3. hírek
4. spontán narratíva
5. sportközvetítés
6. ismeretterjesztő film
7. prédikáció
8. reklám
9. vers
10. mese

A 2. feladathoz megadott lehetőségek listája:

- spontán narratíva
- reklám
- mese
- politikai beszéd
- sportközvetítés
- hírek
- prédikáció
- műsorelőzetes
- színházi előadás
- ismeretterjesztő film
- vers
- spontán dialógus
- imádság

Hipotézisek:

- A műfajok önálló meghatározása jóval nehezebb feladat, mint a listáról való választás.
- A gyerekek és a felnőttek felismerési aránya között jelentős az eltérés. (a külföldieket a felnőttek csoportjával érdemes összehasonlítani)
- Bizonyos műfajok (pl. vers, mese) azonosítása minden csoportnak sikerülni fog.
- A műfajok szupraszegmentális jellemzői nyelvtől függetlenül felismerhetők (ha lesz eltérés, az inkább kultúrafüggő, nem nyelvi különbségből adódó).

Eredmények:

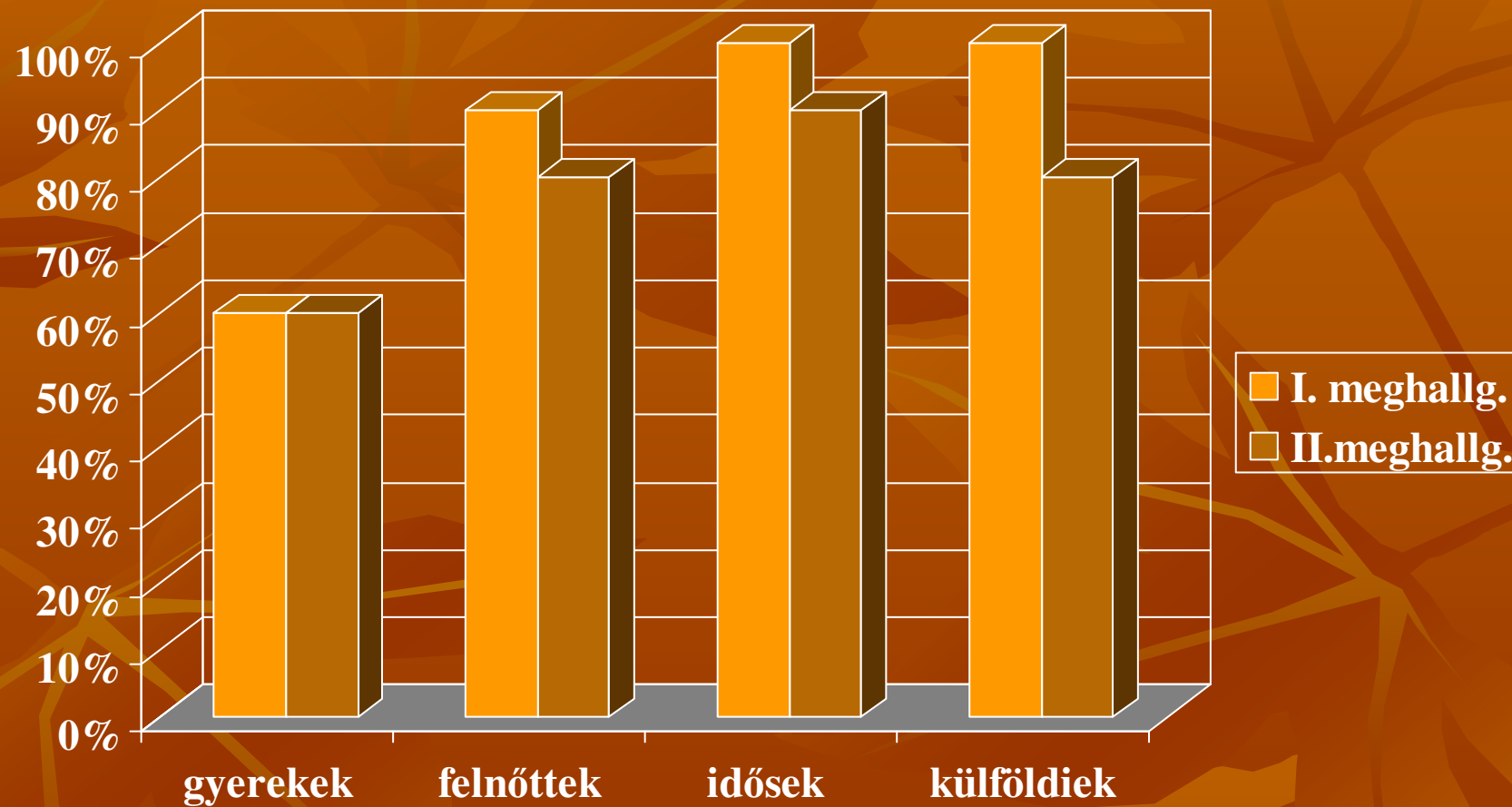
- A műsorelőzetest minden, a spontán narratívát az idők kivételével minden csoportnak nehéz volt azonosítani.
- Egyszerű feladatnak tűnt a spontán dialógus beazonosítása.
- Meglepő eredmény, hogy a gyerekek nem ismerték fel a verset.
- A gyerekek még nem sajátították el megfelelően a szupraszegmentumokat.
- A vers és a mese esetében a magyarok és a külföldiek eredménye között jelentős az eltérés.
- A prédikációt ismerték fel a csoportok a legnagyobb biztonsággal (aki nem, az politikai beszédnek sorolta be).
- A II. hallgatás utáni eredmények jobbak lettek, de nem olyan mértékben, ahogy feltételeztük (egymáshoz közel álló műfajok?)
- Átlagban a műfajok beazonosítása csak a szupraszegm. jellemzőjük alapján 40-60%-ban sikerült.
- A külföldiek 18%-kal gyengébb eredményt értek el mindkét esetben, mint a magyar felnőttek. A magyarul már jól beszélők jobban teljesítettek (50-70%), mint a kezdő vagy magyarul egyáltalán nem beszélő társaik (20-30%).

1. műsorelőzetes

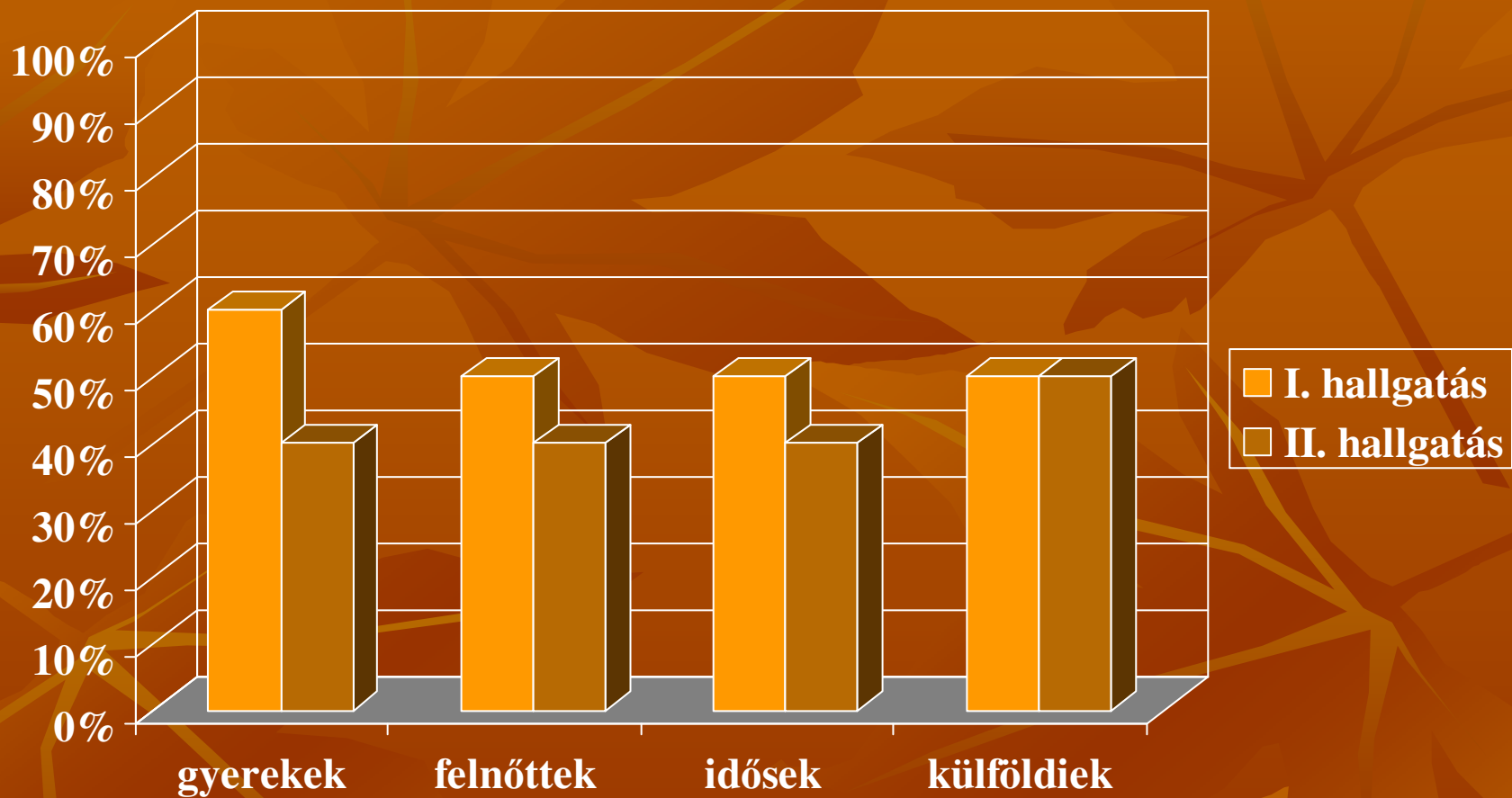
híradó, időjárás-jelentés, történelmi műsor, spontán narratíva, politikai beszéd, interjú, spontán dialógus

2. spontán dialógus

színházi előadás, sportközvetítés, dokumentumfilm, politikai beszéd

3. hírek

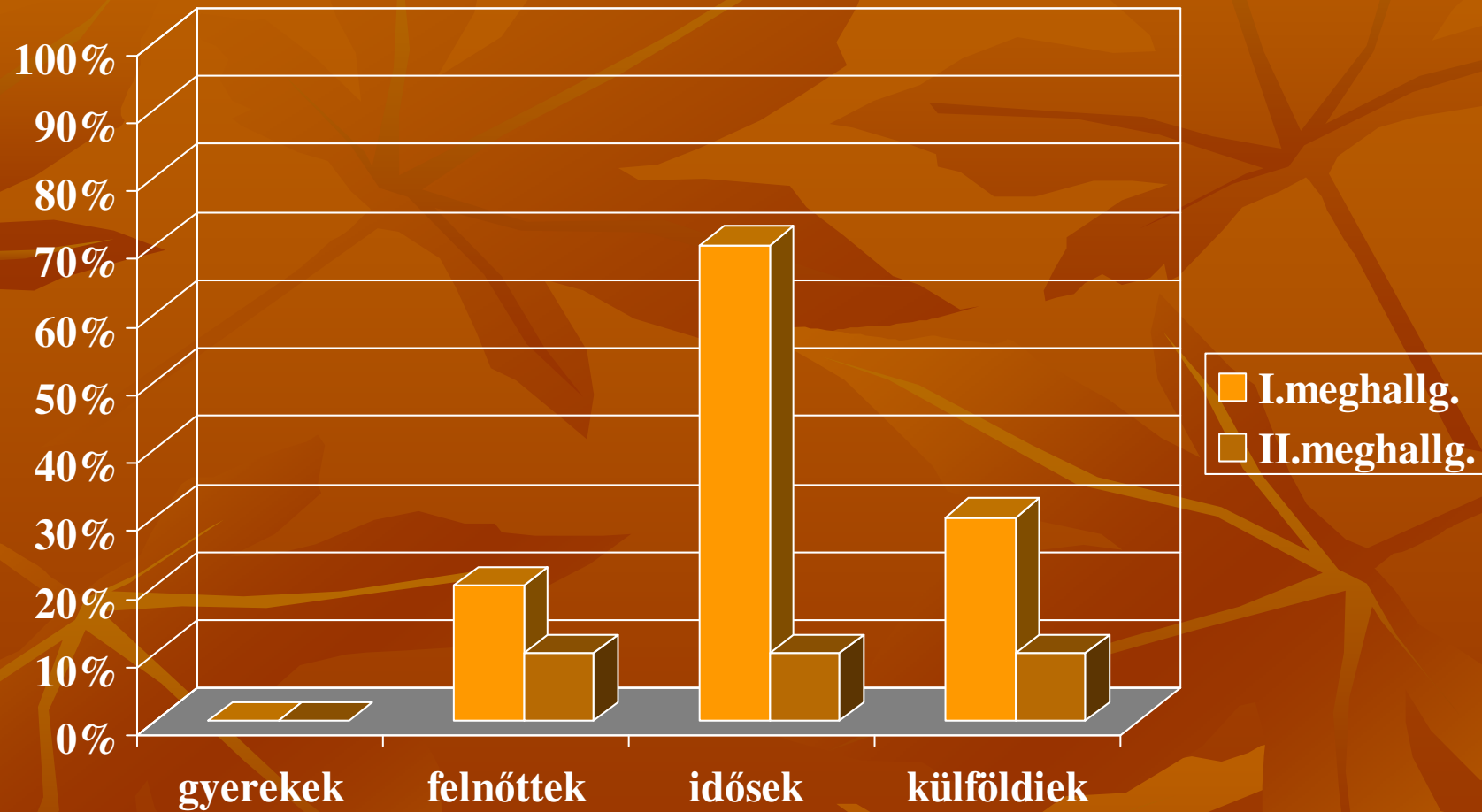
időjárás-jelentés,
narratíva

sportközvetítés,

dokumentumfilm,

spontán

4. spontán narratíva

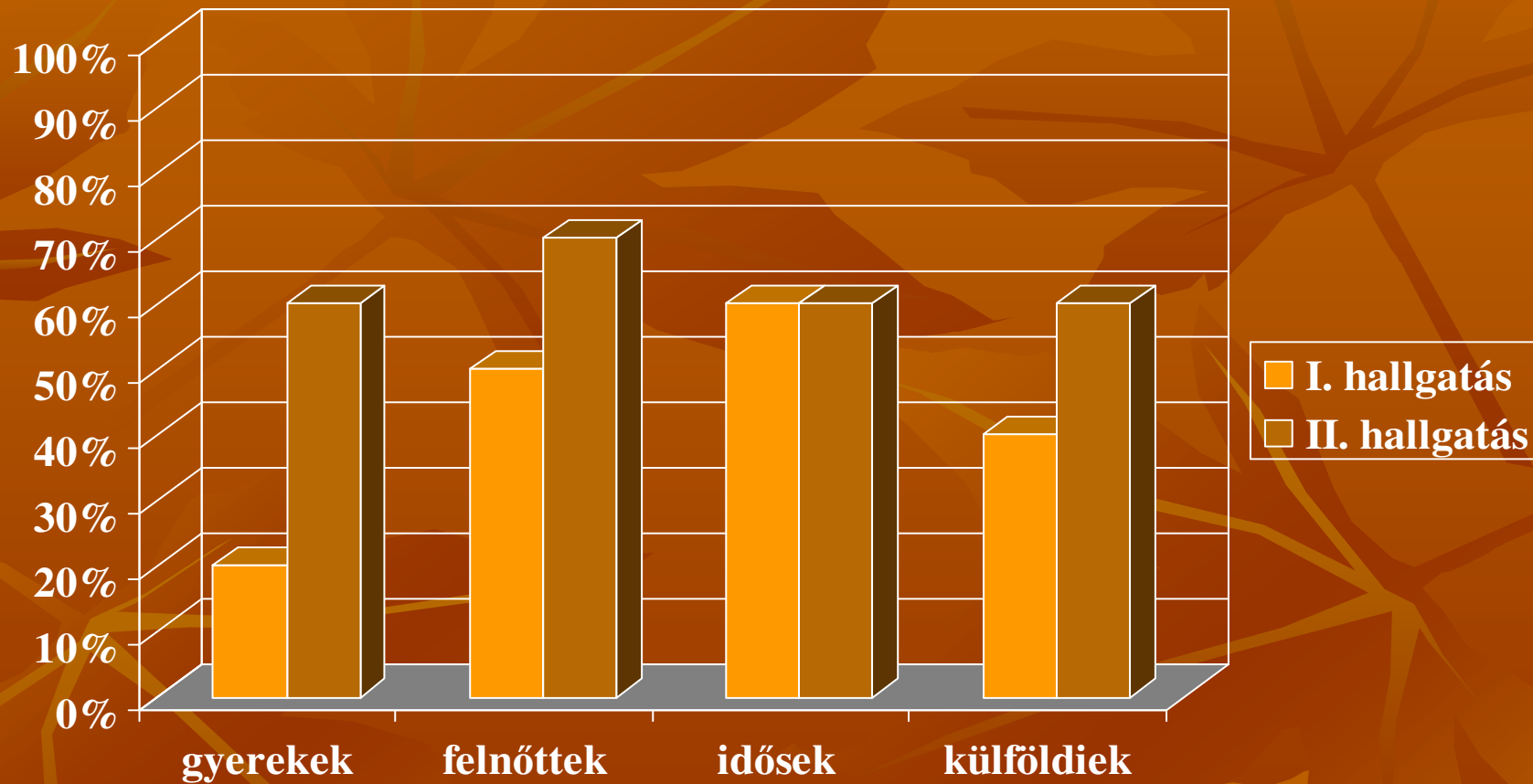
politikai beszéd,
dokumentumfilm

hírek,

sportközvetítés,

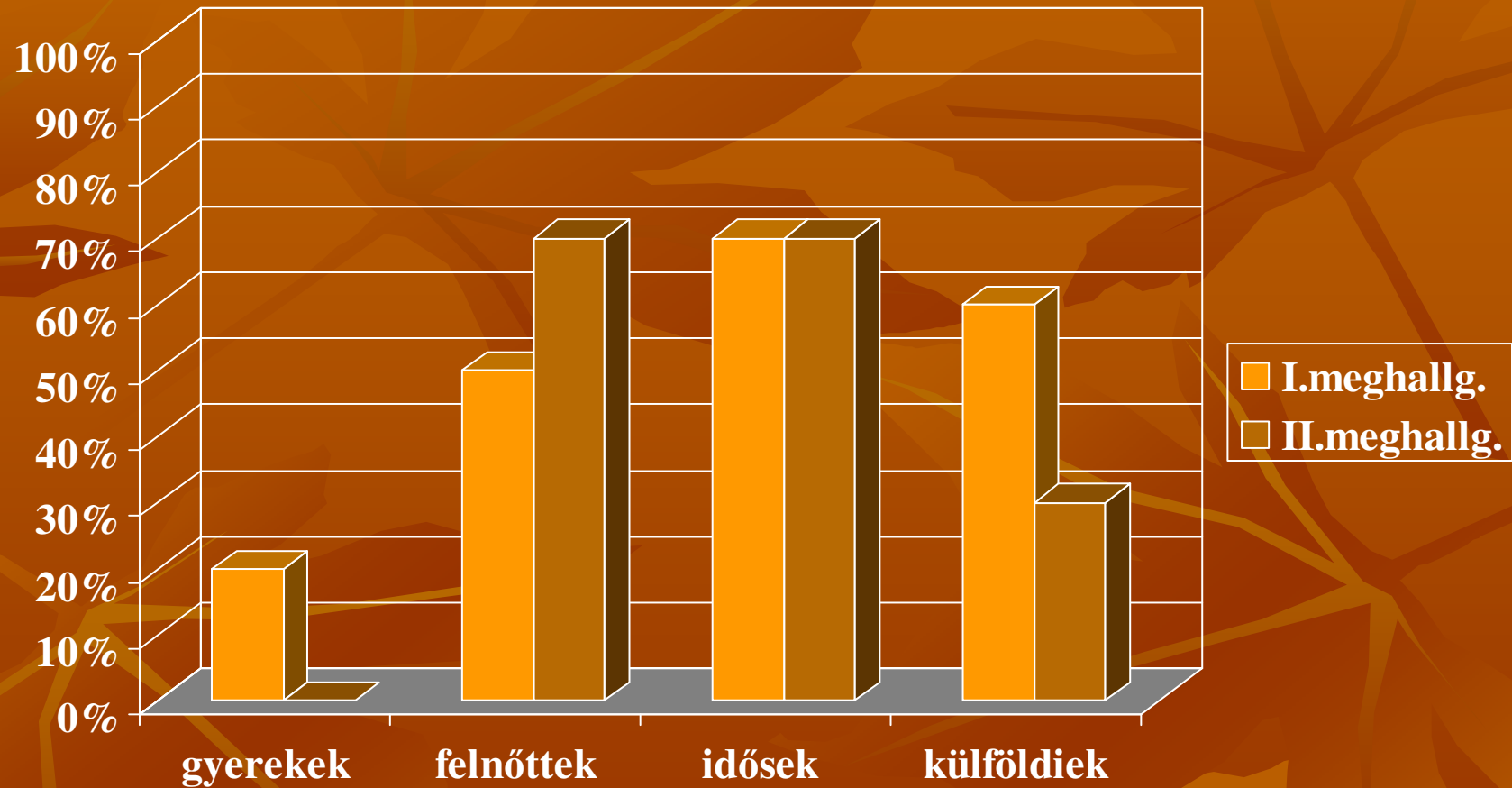
prédikáció,

5. sportközvetítés

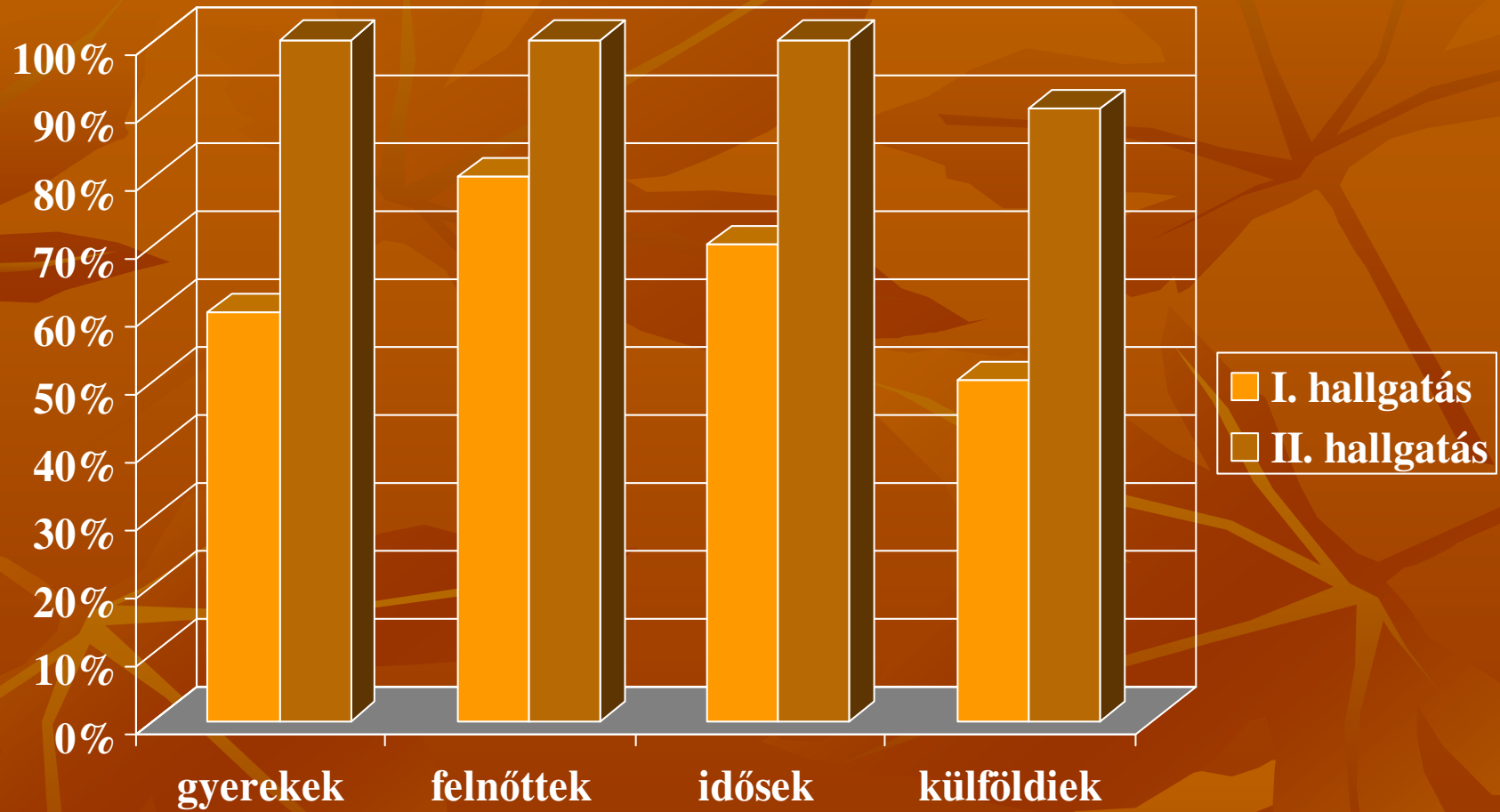
dokumentumfilm, színházi előadás, hírek, mese, műsorelőzetes, versmondás

6. ismeretterjesztő film

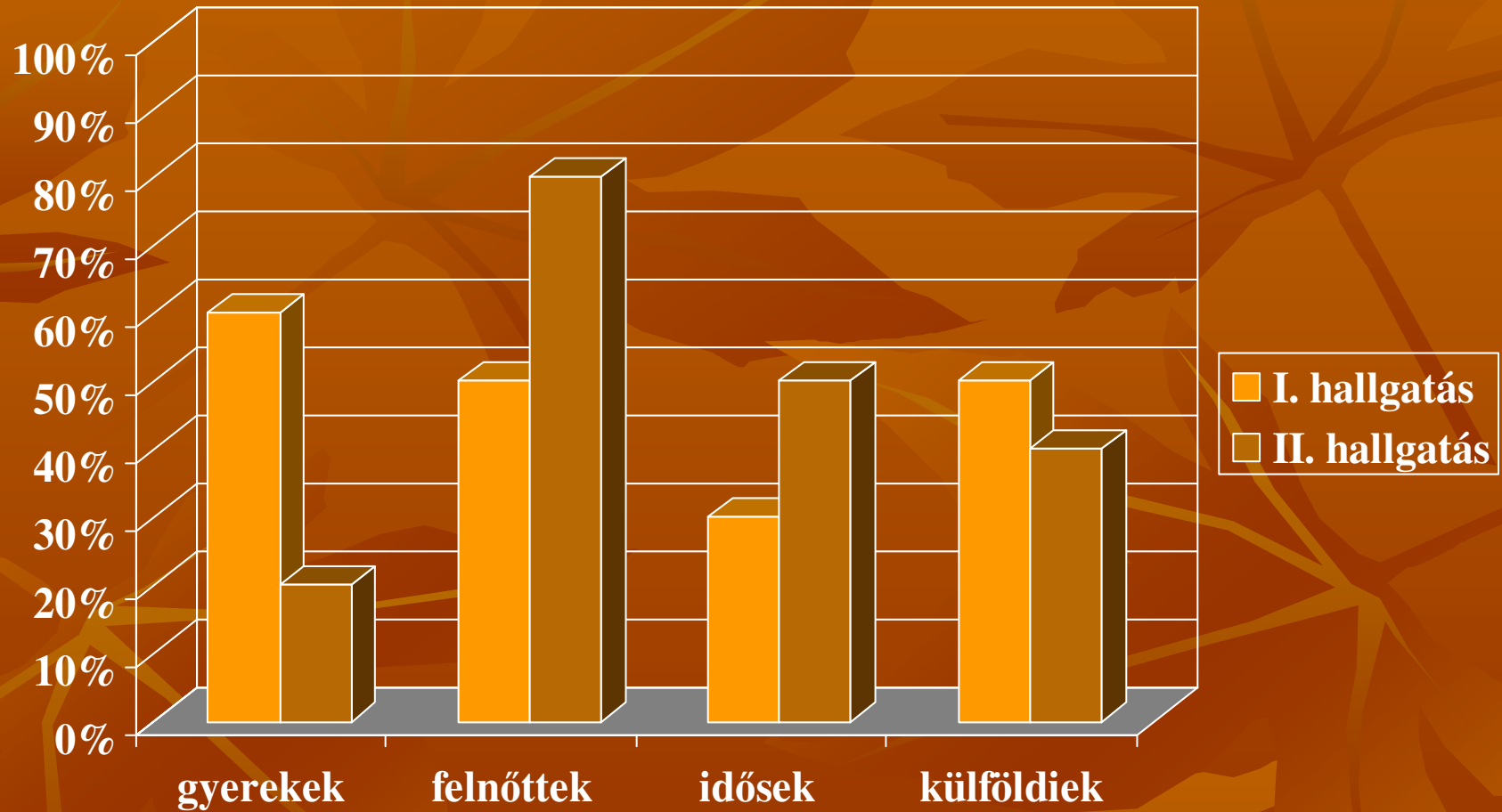
vallásos műsor, hírek, riport, rádiójáték, mese, vers, imádság

7. prédikáció

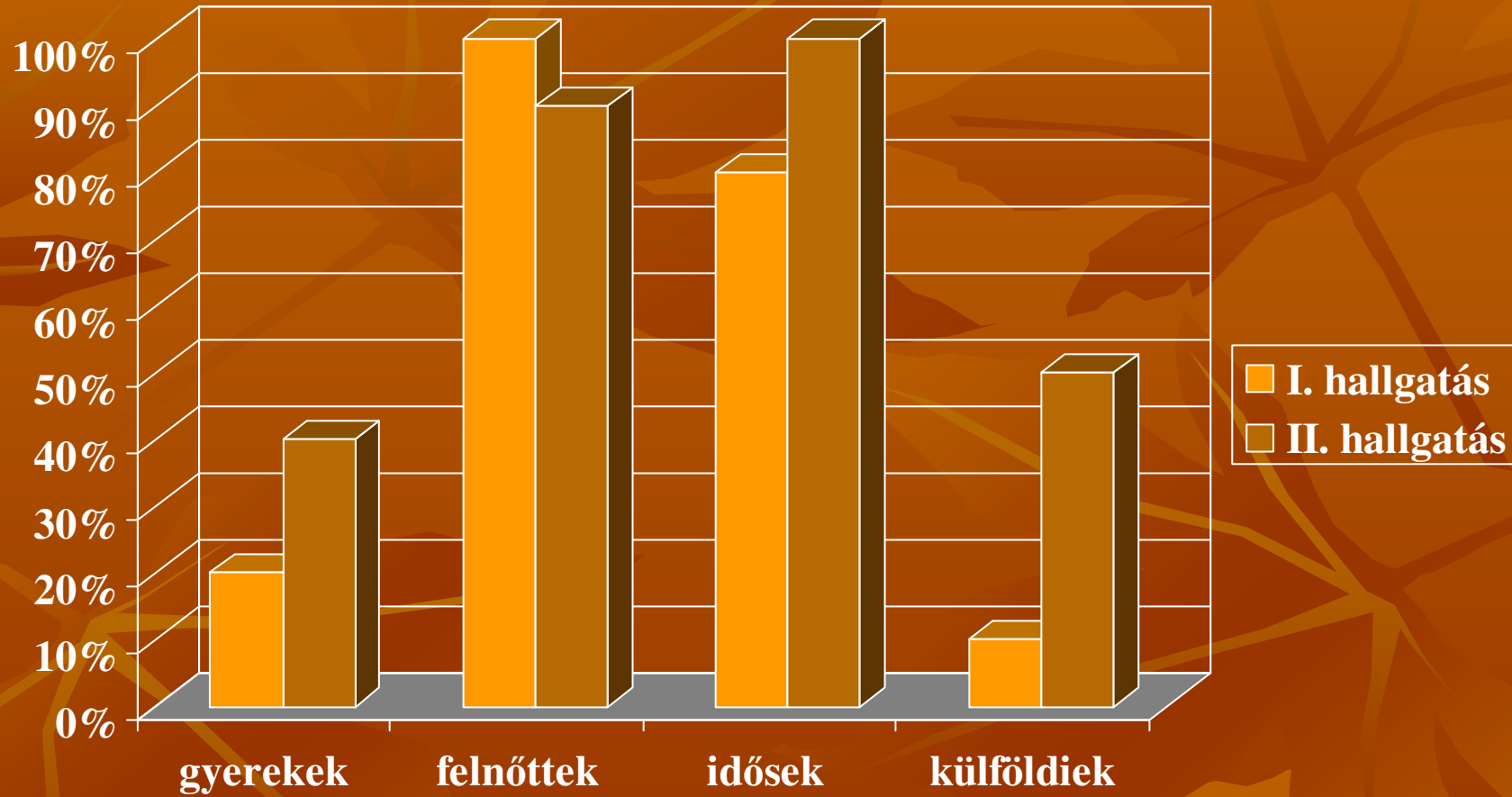
politikai beszéd

8. reklám

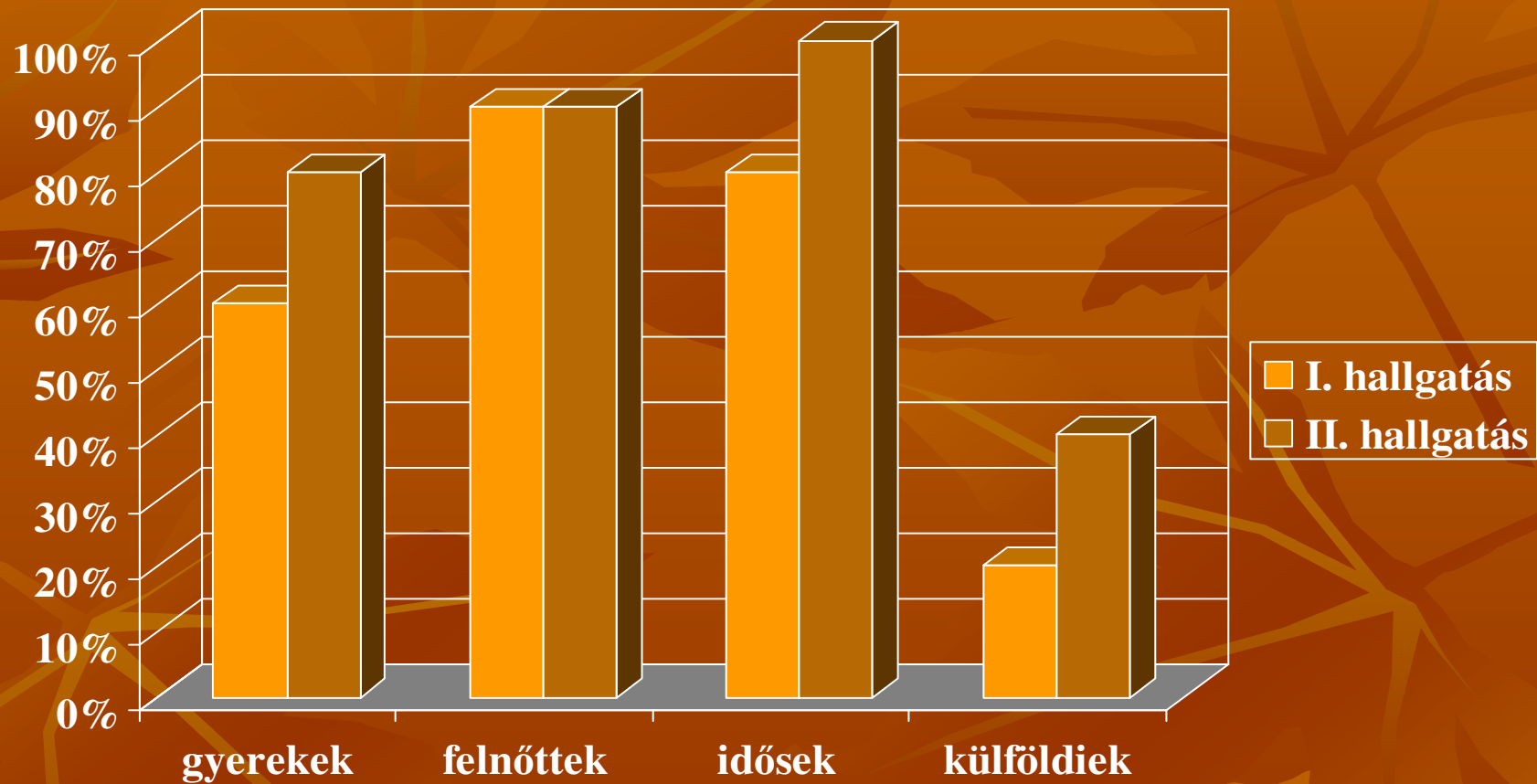
riport, mese, színházi előadás, dokumentumfilm, sportközvetítés

9. vers

imádság, színházi előadás, mese, időjárás-jelentés, interjú,
műsorelőzetes

10. mese

relax-program,
ismeretterjesztő film

színházi

előadás,

imádság,

vers,

hírek,

Indoklások, műfajok jellemzése

1. műsorelőzetes:

emelkedett beszédmód, határozott hang, nagyon kevés szünet, jellegzetes intonáció, folyamatosan beszél, ismeri a témát, monoton, határozott, rövid mondatok

2. spontán dialógus:

kérdés-válasz, több ember, nevetés, nem folyamatos, spontán, nem előre szerkesztett beszélgetés több ember között

3. hírek:

nagyon sok hangsúly, gyors, nyomatékos, monoton, érzelemmentes, folyamatos, vidám, sok információt ad, határozott hang, férfi beszél, nagyon gyors, hadaró, tömör, előre megírt szöveg

4. spontán narratíva:

hangsúly, lassú tempó, folyamatos, nagyon lassan beszél, szeretné megmagyarázni a legfontosabb ötleteket, dallam, nagyon nyomatékos

5. sportközvetítés:

leíró, kommentáló, kiváró, rendszertelen, nem folyamatos, nagyon nagy és hosszú szünetek, kevés, spontán szöveg, néha nagyon gyors beszéd

6. ismeretterjesztő film:

lassú, nyugtató beszéd, értelmezett szöveg, nagyon lassú tempó, meleg hangon mesél

7. prédikáció:

nagyon nyomatékos, magyarázó, lassú, elgondolkodó, harmonikus érzés, nagyon lassan beszél, visszhang, fennkölt, hangsúlyos, szerkesztett szöveg

8. reklám:

nagyon gyors beszéd, párbeszéd, kevés szöveg, magas hang, intonáció, nagyon vidám hang, gyorsan sok információt közöl, olyan reklámozó

9. vers:

lassú, hangsúlyos, mondatról mondatra mond mindent, jellegzetes intonáció, ritmikus, dallamos, úgy beszél, hogy mindenki megértse, tagolt, rímes szöveg, nagy szünetek, jellegzetes hang

10. mese:

magas, mesélő hang, lassú, nyújtott szöveg, nagyon érthetően beszél, lassú, szeretetteljes, „színes” hang

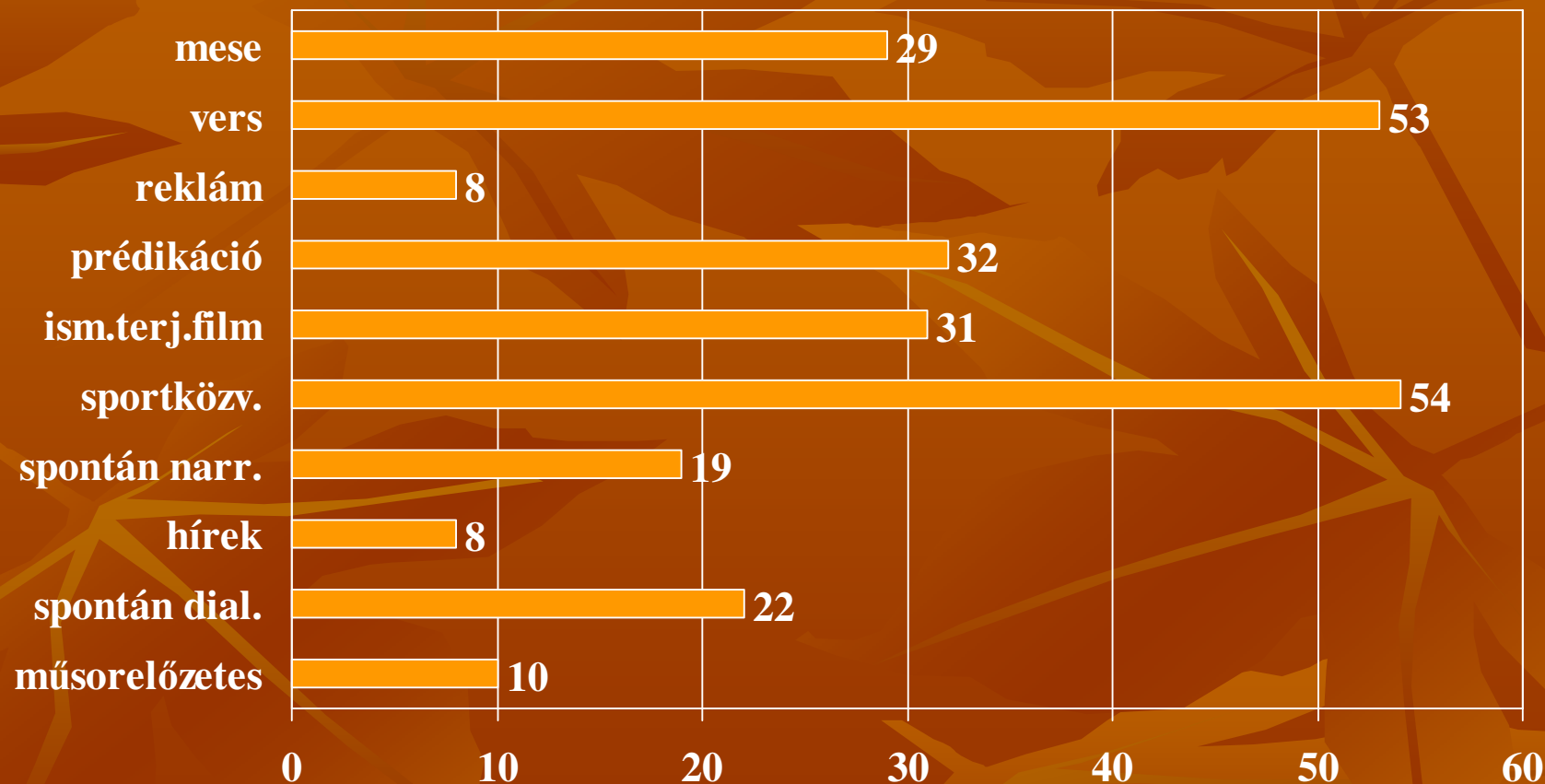
Tempó és szünet

SZÖVEG	jelidő	b.hang	art.seb.	szünet	szün/szöv. %	szün.átl.
	(ms)		(hang/sec.)	(ms)		(ms)
1. műsorelőzetes	24063	307	12,8	2665	10	296
2. spontán dialógus	22145	282	12,7	6397	22	533
3. hírek	27524	395	14,4	2341	8	334
4. spontán narratíva	24631	275	11,2	5685	19	406
5. sportközvetítés	11765	147	12,5	13598	54	1700
6. ismeretterjesztő film	18105	257	14,2	8013	31	2671
7. prédikáció	14887	138	9,3	7160	32	895
8. reklám	22755	309	13,6	2073	8	148
9. vers	13209	131	9,9	14698	53	1050
10. mese	21044	228	10,8	8554	29	855

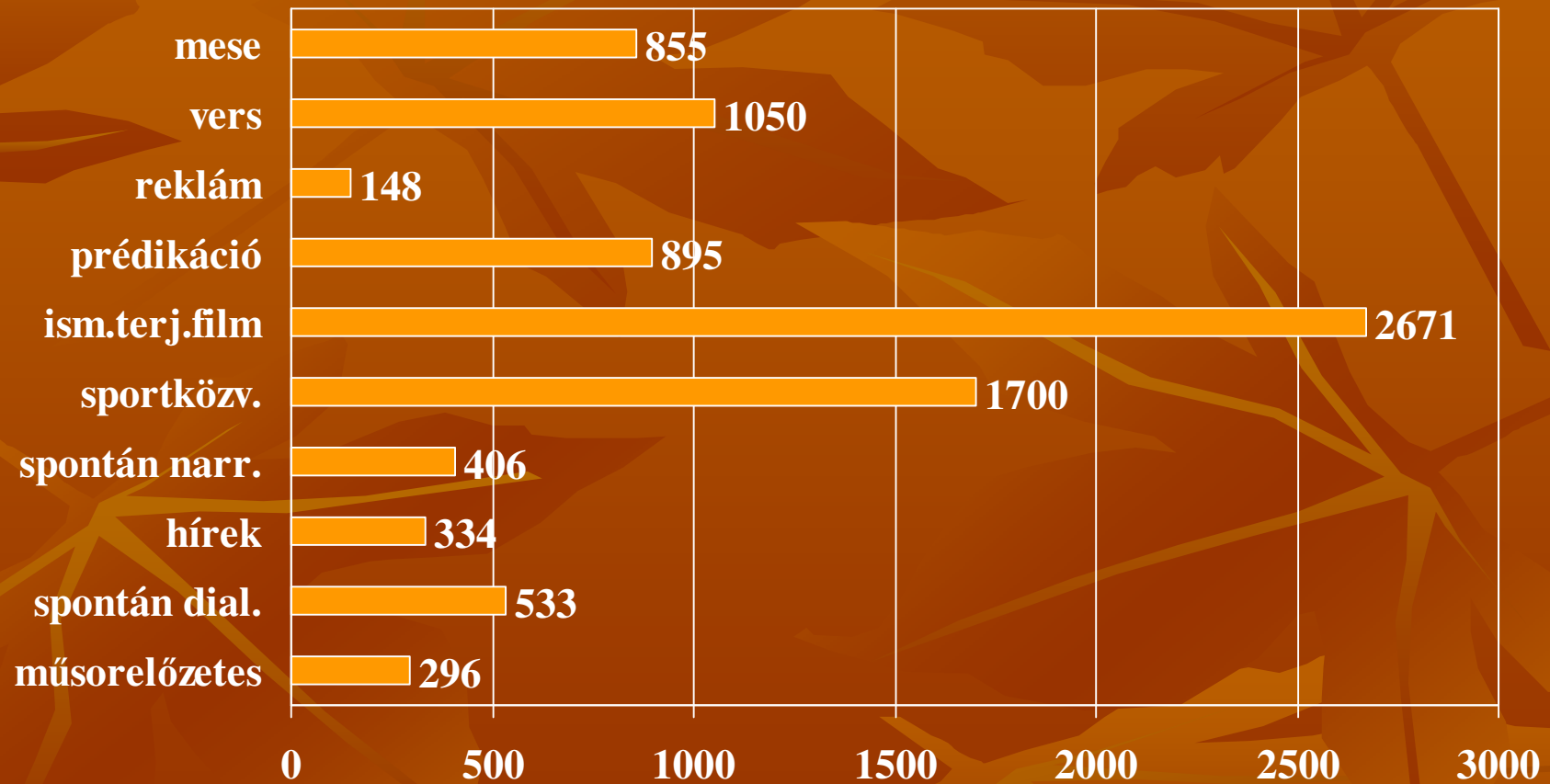
Artikulációs sebesség (hang/sec.)

Szünet aránya az egész szövegben (%-ban)

Átlagos szünethosszúság (ms-ban)

The background of the slide is a solid, warm brown color. Overlaid on this background are several faint, stylized outlines of autumn leaves in various shades of brown and tan. The leaves are scattered across the frame, with some showing prominent veins. The overall aesthetic is clean and seasonal.

Köszönöm a figyelmet!